

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Lapsen altistuminen fyysiselle väkivallalle - riskin arviointi

---

Rintoo, Minna

2013 Leppävaara

Laurea-ammattikorkeakoulu
Leppävaara

Lapsen altistuminen fyysiselle väkivallalle - riskin arviointi

Rintoo Minna
Turvallisuusalan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Syyskuu, 2013

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Tutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat.....	8
3	Teoreettinen viitekehys.....	9
	3.1 Lapsen kaltoinkohtelu.....	9
	3.2 Lapsen etu.....	12
	3.3 Riskin arviointi.....	15
4	Opinnäytetyön toteutus.....	15
	4.1 Aineistonkeruu.....	16
	4.2 Olosuhdeselvitykset käytännössä.....	17
	4.3 Produkti - Fyysisen väkivallan riskin arvioiminen.....	20
5	Tutkimustulokset.....	22
6	Johtopäätökset.....	24
7	Työn arviointi ja pohdinta.....	25
	Taulukot.....	31
	Liitteet.....	32

Minna Rintoo

Lapsen altistuminen fyysiselle väkivallalle - riskin arviointi

Vuosi 2013 Sivumäärä 35

Lapsiin kohdistuva väkivalta eri muotoineen nousee tasaisin väliajoin uutisotsikoihin ja sen myötä arkikeskusteluun. Sosiaalityöntekijät eivät säästy arvostelulta, kun pohditaan minkä vuoksi väkivaltaan ei puututa ajoissa. Tässä opinnäytetyössä selvitetään, miksi lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan tulee puuttua ajoissa ja kuinka sosiaalityöntekijät voisivat arvioida lapsiin kohdistuvaa väkivallan uhkaa luotettavasti ja järjestelmällisesti.

Opinnäytetyö on sekä toiminnallinen että kvalitatiivinen. Teoriaosuus muodostuu eri kirjallisuus- ja verkkolähteistä, jotka käsittelevät lapsiin kohdistuvan väkivallan yleisyyttä sekä sen syitä ja seurauksia. Teoriasta saadun tiedon pohjalta haastateltiin Hyvinkään ja Helsingin kaupungin sosiaalityöntekijöitä teemahaastattelun muodossa pyrkimyksenä selvittää, kuinka hyvin he pystyvät tunnistamaan fyysisestä väkivallasta oirehtivan lapsen tehdessään selvityksiä huoltajuuskiistan yhteydessä.

Teorian ja haastatteluiden pohjalta luotiin olosuhdeselvitysten tueksi riskienarviointimenetelmä. Siinä tunnistetaan vaarat - eli tässä tapauksessa lapsen oireet ja huoltajien / perheen fyysisen väkivallan uhkaa lisäävät taustatekijät - tarkistuslistan muodossa, minkä jälkeen saadut pisteet sijoitetaan riskimatriisiin. Sen avulla voidaan päätellä nopeasti, onko lapsi vaarassa joutua fyysisen väkivallan uhriksi.

Opinnäytetyön tulokset osoittavat, että lapsuusajan fyysisellä väkivallalla on kauaskantoiset seuraukset. Lapset oireilevat monin eri tavoin, toiset selvemmin kuin toiset. Toisinaan voi olla haastavaa tietää, johtuuko lapsen oireilu esimerkiksi huoltajien avioeroproessin aiheuttamasta stressistä vai onko taustalla väkivaltaa. Yhtä kaikki, fyysinen väkivalta ja sen todennäköisyys voidaan tunnistaa.

Asiasanat: fyysinen väkivalta, lapset, riskienarviointi

Minna Rintoo

Children's exposure to physical violence - risk assessment

Year	2013	Pages	35
------	------	-------	----

Physical violence with its multiple variations towards children appears occasionally in news flashes and people's coffee table conversations. Social workers are blamed for being unable to see it in time. The purpose of this thesis is to discover why is it so important to recognize physical violence towards children and intervene in it in time. One important question also is that how can social workers assess the risk of violence in a more organized and reliable way.

The thesis is both functional and qualitative. Its theory is based on literature found in libraries and websites concerning the commonness of violence towards children, its causes and consequences. Based on data obtained from the theory, a theme interview was conducted. The purpose of it was to find out how social workers in Hyvinkää and Helsinki are able to recognize the symptoms of physical violence in children while carrying out research about living conditions in custody battle situations.

Based on the theory and the interviews a risk assessment method was created to support the living conditions research. The first point in this method is to recognize danger - in this case the child's symptoms and guardians / family's background facts that may endanger the child to physical violence - with the help of a checklist. After that the points obtained from the types of danger are placed in a risk matrix to find out how big is the risk that the child is or will be suffering from physical violence at some point.

The results of this thesis indicate that physical violence in childhood will cause long-term problems. Children show symptoms in different ways, some more clearly than others. Sometimes it might be problematic to conclude if the shown symptoms are really consequences of physical violence or is it just the stress caused by a divorce situation. In any case, physical violence and its likelihood can be recognized.

Keywords: physical violence, children, risk assessment

1 Johdanto

Uutisista saa liian usein kuulla, kuinka lapsia pahoinpidellään tai kokonaisia perheitä surmaataan epätoivon vallatessa tekijän mielen. Huoltajat kiistelevät, kumpi olisi parempi huoltaja ja esittävät toinen toistaan villimpiä syytöksiä, jotta toinen menettäisi kasvonsa pätevänä huoltajana oikeuden edessä. Kuinka näiden syytösten paikkansapitävyys voidaan todistaa? Miten voidaan varmistaa, ettei lasta jätetä epäsopivan henkilön huollettavaksi?

Ei ole näyttöä siitä, että kaikki sosiaalityöntekijät tekisivät säännönmukaista riskienarviointia lapsiin kohdistuvan väkivallan tunnistamiseksi. Lastensuojelun tarpeisiin on olemassa Suomessa joitakin menetelmiä, joiden avulla voidaan arvioida vaaraa. Niitä ei ole kuitenkaan otettu kaikkialla käyttöön. Monet suhtautuvat esimerkiksi parisuhdeväkivaltaan hyvin kriittisesti ja vaativat nollatoleranssia sen suhteen, mutta kuitenkin lasten läimäyttelystä vaietaan tai sitä jopa puolustellaan tottelemattomuudella. Joutuessaan väkivallan uhriksi lapsi voi kärsiä hyvinkin kauaskantoisista seurauksista. Onneksi kuritusväkivallan hyväksyminen on laskussa nyky-Suomessa. Viime aikoina onkin uutisoitu tuntuista sakkorangaistuksista, joita on langetettu huoltajalle tämän jäätyä kiinni lastensa ruumiillisesta kurittamisesta. Tällaiset uutiset toimivat hyvinä esimerkkeinä ja ehkä jopa varoituksina niille, jotka eivät vielä ymmärrä kuritusväkivallan rikollista aspektia. Sekä kuritusväkivallan että muunlaisen kaltoinkohtelun syitä ja seurauksia on tutkittu suhteellisen paljon. Aiheesta on tietoa saatavilla myös uutisten lisäksi. Siitä huolimatta niillä, jotka lasten elinolosuhteita arvioivat, ei välttämättä ole menetelmiä, joilla huomioida riskejä tarpeeksi järjestelmällisellä tavalla.

Tässä toiminnallisessa opinnäytetyössä selvitetään lapsiin kohdistuvan perheväkivallan muotoja ja niistä aiheutuvia seurauksia kirjallisuuskatsauksen ja teemahaastattelun avulla. Näillä menetelmillä tutustutaan myös sosiaalilautakunnan tekemiin olosuhdeselvityksiin ja kuinka niissä tunnistetaan mahdollinen väkivalta. Saatujen tietojen pohjalta vastataan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Miksi väkivallan uhkan tunnistaminen ja siihen puuttuminen on tärkeää?
- Mitkä tekijät altistavat lapsen väkivallalle kotipiirissään?
- Kuinka voidaan tunnistaa väkivallalle altistunut lapsi?
- Kuinka voidaan tunnistaa väkivallan uhka perheessä?

Vastausten löytymisen jälkeen luodaan riskienarviointityökalu lastensuojelun parissa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden avuksi.

Opinnäytetyö rakentuu siten, että alussa esitellään tutkimuksessa käytetyt menetelmät. Sen jälkeen perehdytään teoreettiseen viitekehykseen, joka koostuu kuvailevan kirjallisuuskatsa-

uksen avulla tehtyyn selvitykseen lasten kaltoinkohtelun eri muodoista ja niistä aiheutuviin seurauksiin. Olennaisena osana teoreettista viitekehystä on myös lasten suojelemiseen ja lastenhuoltoon liittyvä lainsäädäntö, joka käydään myös läpi lyhyesti. Lopussa esitellään koko opinnäytetyön prosessi alusta loppuun sekä saadut tutkimustulokset ja luotu produkti.

Seuraavaksi kuvataan opinnäytetyön aiheen rajaus ja keskeisimmät käsitteet. Lasta voidaan kohdella kaltoin lukemattomin eri tavoin. Tässä työssä keskitytään pääasiassa vain fyysiseen väkivaltaan Suomessa. Työssä ei ole perehdytty ulkomailla mahdollisesti käytössä oleviin riskienarviointimenetelmiin. Lasten suojelusta ja lapsiin kohdistuvasta väkivallasta puhuttaessa olennaisena osana on YK:n (1989, 7, 17) sopimus lapsen oikeuksista, jonka mukaan kaikki alle 18-vuotiaat henkilöt ovat lapsia. Tästä syystä myös tässä opinnäytetyössä käytetään samaa määritelmää. Sopimuksessa luetteloidaan lukuisia lapsille kuuluvia oikeuksia, joiden toteutumisesta jäsenvaltiot ovat vastuussa. Tätä opinnäytetyötä koskettaa eniten 19. artiklan ensimmäisen pykälän sisältö, jonka mukaan lasta tulee suojella kaikenlaiselta hänelle epäsuotuisalta toiminnalta, mikä liittyy väkivaltaan ja hyväksikäyttöön. (YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989, 7, 14.)

Määritelmän laajuudesta huolimatta, opinnäytetyön tuotoksena syntynyt riskienarviointimenetelmä soveltuu parhaiten kouluikäisen tai sitä nuoremman lapsen tilanteen arvioimiseen. Täysi-ikäisyyttä lähestyvät lapset todennäköisesti osaavat ja uskaltavatkin kertoa avoimemmin epäsuotuisista kasvuoloistaan. Heillä on myös paremmat mahdollisuudet vaikuttaa asuinpaikkaansa esimerkiksi hakeutumalla opiskelemaan kokonaan toiselle paikkakunnalle.

Eri alojen toimijoilla on oma ammattikielensä ja tapansa käsitellä asioita, minkä vuoksi syntyy helposti väärinkäsityksiä, jos käsitteitä ei alussa selvennetä. Alla luetellaan työn keskeisimmät käsitteet.

Lapsen kaltoinkohtelu voidaan jakaa neljään osa-alueeseen, jotka ovat laiminlyönti, fyysinen väkivalta, seksuaalinen hyväksikäyttö ja seipitetty tai aiheutettu sairaus (Söderholm & Kiviti-Kallio 2012, 16).

Fyysinen väkivalta kattaa pahoinpitelyn lisäksi lapsen hoidon laiminlyönnin (Taskinen 2003, 19).

Olosuhdeselvitys on sosiaalityöntekijöiden tuomioistuimelle tekemä selvitys lapsen ja perheen elinolosuhteista (Asetus lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 55/1994).

Riski on vaarasta aiheutuvan ei-toivotun tapahtuman todennäköisyyden ja seurauksen vakaavuuden yhdistelmä (SFS-ISO 31000, 12).

Riskin arviointi kattaa riskien tunnistamisen, analysoimisen ja seurausten vakavuuden arvioimisen (SFS-ISO 31000, 16).

2 Tutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat

Ammattikorkeakoulujen funktiona on tarjota käytännönläheistä ja työelämälähtöistä osaamista opiskelijoilleen. Opinnäytetyöt ovat usein jonkin yritystoiminnan osa-alueen kehittämistä, minkä vuoksi niitä kutsutaan toiminnallisiksi opinnäytetöiksi. Vilkan ja Airaksisen (2003, 57-58) mukaan toiminnallinen opinnäytetyö on ammattikorkeakoulujen usein käyttämä versio yliopistomaailmassa tehdyistä tutkimuksista. Toiminnallisuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä työelämälähtöistä tietyn olemassa olevan toiminnan kehittämistä, uuden työskentelytavan luomista tai ohjeistuksen laatimista. Kirjallisen raportoinnin lisäksi tuotetaan produkti esimerkiksi oppaan, kansion, verkkosivujen tai jonkin tapahtuman muodossa riippuen koulutusalasta, toimeksiantajan ja kohderyhmän luonteesta. Vilka ja Airaksinen tähdentävät, että menetelmänä toiminnallinen opinnäytetyö poikkeaa tutkimuksellisista opinnäytetöistä monin eri tavoin. Siinä ei aina ole tarpeen analysoida niin tarkasti laadullisilla tutkimuksilla hankittuja aineistoja, vaan niitä voidaan käyttää sellaisenaan lähdemateriaalina tukemaan omia argumentaatioita. (Vilka & Airaksinen 2003, 57-58.)

Kuten toiminnallisen opinnäytetyönkin, myös tutkimuksellisen kehittämistyön peruspiirteisiin kuuluu käytännön ongelmien ratkaiseminen, uusien ideoiden ja käytänteiden kehittäminen sekä toteuttaminen. Tyypillisesti tutkimuksellinen kehittämistyö etenee projektinomaisesti ja suunnitelmallisesti. Vaikka suunnitelmallisuus on tärkeässä osassa, kehittämistyö saattaa silti olla hyvinkin ennakoimatonta matkalla kohti lopullista ratkaisua ja toteutusta. Sen toteuttamista eivät ohjaa niinkään teoreettiset vaan ennemminkin käytännölliset tavoitteet, joihin ainoastaan haetaan tukea teoriasta. Jotta tutkimuksellinen kehittämistyö on onnistunut, saavutetut tulokset on voitava kytkeä teoriaan ja toteuttaa käytännössä. (Ojasalo, Moilanen, Ritolahti 2009, 19.)

Oli kyseessä sitten tutkimuksellinen kehittämistyö tai toiminnallinen opinnäytetyö, on se myös joko laadullinen tai määrällinen tutkimus. Lähtökohtana laadulliselle tutkimukselle on halu ymmärtää ihmisiä tai ilmiöitä eli todellista elämää. Luottamus omiin havaintoihin ja keskusteluista nouseviin asioihin on tärkeässä roolissa laadullisen tutkimustiedon keräämisessä. (Hirsjärvi ym. 2010, 161, 164.)

Tyypillisiä laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmiä ovat teemahaastattelu ja kirjallisuuskatsaus. Teemahaastattelu on joustava tapa hankkia ja syventää jo hankittua tietoa. Teemahaastattelun etuna on sen muokattavuus. Asioita voidaan kysyä missä lähes järjestyksessä tahansa tilanteesta riippuen. Vapaamuotoisen ja keskusteleavan tyylin vuoksi saattaa

tulla ilmi asioita, joita ei olisi osannut kysyä valmiiksi strukturoidussa lomakkeessa. Teemat tulee kuitenkin valita etukäteen ja niiden tulee pohjautua tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 77-78.)

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus, joka tunnetaan myös nimellä traditionaalinen kirjallisuuskatsaus, on yksi käytetyimmistä kirjallisuuskatsaustyypeistä. Se on suosittu syystä, josta sitä on myös kritisoitu: sen tekemisestä puuttuvat tarkat metodiset säännöt verrattuna systemaattiseen katsaukseen. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen perimmäinen tarkoitus on selvittää monista eri lähteistä, kuten esimerkiksi aikakauslehdet, kirjalliset teokset ja tutkimuselosteet, mitä kyseisestä aihealueesta tiedetään ennalta ja minkälaisia tutkimuksia aiheesta on tehty. (Tuomi 2007, 82-83.)

Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa analysoidaan tyypillisesti koko tutkimuksen ajan aina aineistonkeruuvaiheesta loppuraportointiin saakka. Analysointi vaatii paljon työtä, joka alkaa tietojen tarkistamisella, tietojen täydentämisellä sekä aineiston järjestämisellä tallennusta ja analyysia varten. Tarkistusvaiheessa otetaan selvää onko siinä virheitä ja puuttuuko tietoja. Sen jälkeen tietoja voidaan täydentää lisähaastatteluilla ja kyselyillä. Aineiston järjestäminen on eniten aikaa vievä osuus. Siinä aineisto koodataan tietyn luokituksen mukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2010, 221-222.)

Hirsjärvi ja Hurme (2006, 172-175) esittävät, että tyypillisiä laadullisen aineiston analyysitapoja ovat laskeminen, asteikointi, teemoittelu, yhteyksien tarkastelu, kehityskulun tarkastelu ja metaforien käyttö. Teemoittelu, tyypittely ja laskeminen tarkoittavat kaikissa haastatteluissa esiin nousseiden tiettyjen piirteiden - teemojen - tarkastelua, erittelyä ääriryhmiin ja sekä laskemista kuinka usein tyypit esiintyvät aineistossa. Yleensä teemat pohjautuvat jo ennalta valittuihin haastattelu-teemoihin. Tulee kuitenkin olla tarkkaavainen sen varalta, että esiin nousee myös muita ennalta-arvaamattomia teemoja. (Hirsjärvi ja Hurme 2006, 172-175.)

3 Teoreettinen viitekehys

Tämän opinnäytetyön teoreettinen viitekehys on rakennettu useiden eri teosten pohjalta kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla. Viitekehys koostuu lapsen kaltoinkohtelusta ja huolto- ja tapaamiskäytännöistä sekä riskin arvioinnista.

3.1 Lapsen kaltoinkohtelu

Tässä opinnäytetyössä käsitellään pääasiassa yhtä kaltoinkohtelun osa-alueita eli fyysistä väkivaltaa. Kuitenkin, koska Söderholm ja Kivitiie-Kallio (2012) esittävät, että lapsuuden kaltoinkohtelukokemuksilla ja aikuisväestön kärsimillä fyysisillä, psyykkisillä, sosiaalisilla sekä kogni-

tiivisilla ongelmilla saattaa olla syy-seuraussuhde, käsitellään myös joitakin laiminlyönnin muotoja. Taskisen (2003, 20) määritelmän mukaan hoidon laiminlyönti lukeutuu fyysisen väkivallan piiriin.

Fyysinen väkivalta voidaan jakaa kahteen osaan, aktiiviseen ja passiiviseen väkivaltaan. Aktiivisella väkivallalla tarkoitetaan esimerkiksi lyömistä, potkimista, kuristamista ja ravistelua, kun taas passiivisella väkivallalla tarkoitetaan hoidon laiminlyöntiä eli lapsi esimerkiksi jätetään pitkiksi ajoiksi yksin tai hänelle ei anneta ruokaa. Pahimmassa tapauksessa fyysinen väkivalta voi johtaa kuolemaan. (Taskinen 2003, 20.)

Fyysiseen väkivaltaan lukeutuu myös kuritusväkivalta, joka on aikuisen lapsen kohdistamaa väkivaltaa. Sen tarkoituksena on aiheuttaa kipua ja häpeää tai muuta epämiellyttävää oloa rangaistuksena tai käytöksen säätelytoimenpiteenä. Lämäytykset, tukistamiset ja luunapit ovat tyypillisiä esimerkkejä kuritusväkivallasta. (Älä lyö lasta! 2010, 16, 35.)

Sosiaali- ja terveysministeriön Älä lyö lasta! -toimintaohjelman (2010, 16) mukaan termi kuritusväkivalta juontaa juurensa ruumiillisesta kurituksesta. Ruumiillinen kuritus - termi vaihdettiin 2000-luvulla termiin kuritusväkivalta, jotta ymmärrettäisiin, etteivät kasvatus ja väkivalta kulje käsi kädessä. Kuritusväkivaltaa voidaan pitää poikkeuksetta pahoinpitelynä, vaikka siinä ei olisi tarkoitus aiheuttaa fyysistä vammaa lapselle. Rikoslain (39/1889) 21 luvun 5 § määrittelee pahoinpitelyyn kuuluvaksi myös kivun aiheuttaminen varsinaisen terveyden vahingoittamisen ohella. Näin ollen myös kivuliaan luunapin katsotaan olevan pahoinpitely.

Sariolan (2012) tekemän tutkimuksen mukaan noin kuudesosa Suomen väestöstä pitää lapsiin kohdistuvaa ruumiillista kuritusta hyväksyttävänä. Luku kuitenkin pienenee jatkuvasti. Vielä vuonna 2007 vastaava lukema oli 26 % eli yli neljännes väestöstä. Perheväkivallan yleisyyttä tukee myös Ellosen, Kääriäisen, Salmen ja Sariolan (2008, 80) tekemä lapsiuhritutkimus, jonka mukaan lähes 70 % yhdeksäsluokkalaisista tytöistä on nähnyt perheessään väkivaltaa tai joutunut itse sen uhriksi. Ellosen (2012, 65-66) tekemän tutkimuksen mukaan 16 % äideistä ja 24 % isistä sallii esimerkiksi kuritusväkivallan tyypillisen muodon, korvapuustin, antamisen lapselleen, jos tämä on suututtanut hänet. Tutkimus osoittaa, että lapsuudessaan väkivallalle altistuneet vanhemmat ovat useammin valmiita käyttämään kuritusväkivaltaa omiin lapsiinsa verrattuna väkivallattoman lapsuuden viettäneisiin vanhempiin. (Ellonen 2012, 65-66.)

Yhteiskunnassamme on vallalla käsitys, jonka mukaan kuritusväkivaltaa käyttävät erityisesti vanhemmat sukupolvet ajatuksena ”joka vitsaa säästää, se lastansa vihaa”. Tämä ei kuitenkaan pidä Sosiaali- ja Terveysministeriön (2010, 36) mukaan paikkaansa. Kohonnut riski käyttää kuritusväkivaltaa on erityisesti perheillä, joissa molemmat huoltajat ovat alle 30-vuotiaita. Käytön taustalla on usein huoltajien omat väkivaltakokemukset. Vaikka ruumiillinen

kurittaminen kiellettiin laissa vuonna 1984, nämä nuoret aikuiset eivät ole välttämättä saaneet omista lapsuudenkodeissaan mallia miten ristiriitilanteista selvittäisiin rakentavasti. Tällainen mallioppiminen yhdistettynä nyky-yhteiskunnan paineiden aiheuttamaan stressiin ja väsymykseen johtavat usein ikäviin seurauksiin lasten kannalta. Aina syyt eivät kuitenkaan suoranaisesti johdu lapsuuden kokemuksista, vaan yksi yleinen syy väkivallan käyttämiseen on joko toisen tai molempien huoltajien päihde- ja mielenterveysongelmat. Myös alhaisella koulutustasolla todetaan olevan yhteys kuritusväkivallan käyttöön sosiaalisen ja taloudellisen ahdingon ohella. (Älä lyö lasta! 2010, 30.)

Väkivallan moninaiset muodot eivät aina jätä pelkästään fyysisiä jälkiä, vaan psyykkisten muutelmien paraneminen voi kestää jopa aikuisikään saakka. Kauppi (2012, 125-128) tuo esiin lukuisia tapoja, joilla lapsi voi oireilla joutuessaan pahoinpitelyn uhriksi. Jos väkivalta on alkanut äkillisesti, lapsen käytöksessä tapahtuu yleensä selkeitä toimintakykyyn ja ystävyyssuhteisiin liittyviä muutoksia. Väkivallan uhriksi joutuminen voi tuhota lapsen itsetunnon ja hänen perusluottamuksensa aikuisiin saattaa murentua. Lapsi oppii, että ongelmat voidaan ratkaista lyömällä ja että se on hyväksyttävää. Näin ollen ongelmanratkaisukyky pahimmillaan perustuu täysin tunteisiin. Näissä tapauksissa lapsi ei kykene keskustelemaan vaikeista asioista välttämättä vielä aikuisenakaan kärsiessään mahdollisista mielenterveysongelmista. Lapsi saattaa tuoda ikävät kokemuksensa esiin myös tuhoisilla leikeillä tai vastavuoroisesti ei kykene leikkimään lainkaan. Lapsuudessa koetut tapahtumat saattavat aiheuttaa elinikäistä masennusta, ahdistusta, ripustautumista sekä itsetuhoisuutta. (Kauppi 2012, 125-128.)

Useilla epäsosiaalisuudesta ja aggressiivisuudesta kärsivillä rikoksentekeijöillä on todettu taustalla olevan lapsuudessa koettua väkivaltaa ja laiminlyöntiä (Haapasalo & Hämäläinen 1994 Paavilaisen & Pösön 2003, 40 mukaan). Paavilainen ja Pösö (2003, 40) viittaavat kuitenkin Corbyn (2000) kehotukseen suhtautua kriittisesti aiheesta tehtyihin tutkimuksiin. On huomattava, että kaikki väkivallan kohteeksi joutuneet lapset eivät kärsi mielenterveysongelmista eivätkä rikollisista taipumuksista. Toiset saattavat voida elää kaikesta huolimatta täysin normaalin ja onnellisen elämän. (Corby 2000 Paavilaisen ja Pösön 2003, 40 mukaan).

Väkivallan ei tarvitse olla pelkästään fyysistä aiheuttaakseen ongelmia lapselle. Kehityspsykologi Tiina Holmberg (2003, 20, 22-24) kertoo Brieren (1990) määrittelevän vanhempien päihdeidenkäytön eräänlaiseksi psyykkiseksi väkivallaksi. Holmbergin mukaan lapset saattavat tuntea olonsa turvattomiksi, sillä heillä ei välttämättä ole kykyä ymmärtää aikuisen käytöstä päihdeiden alaisuudessa. Päihtyneen henkilön arvostelukyvyn ollessa heikko hän ei pysty varmistamaan lapsen turvallisuutta, mikä usein johtaa laiminlyönteihin. Ei ole myöskään harvinaista, että päihdeperheissä käytetään väkivaltaa niin lapsiin kuin toisiin aikuisiin. Holmberg korostaa, että vaikka vanhemmilla olisikin raittiita päiviä, lapsi kärsii silti alituisesta stressistä. Lapsen energia kuluu selviytymiseen ja perheen aikuisena toimimiseen, eikä hän

pysty muodostamaan turvallisia kiintymyssuhteita. Tämän lisäksi lapsi saattaa kärsiä oppimisvaikeuksista ja käytöshäiriöistä muiden tunne-elämän ongelmien ohella. Koska päihdeperheen lapsi kokee usein syyllisyyttä ja häpeää tilanteesta, hänellä on myös usein normaalia huonompi minä-kuva ja näin ollen suurempi riski altistua mielenterveysongelmille. Jos lapsen oireiluun ei kiinnitetä ajoissa huomiota eikä sitä myöten anneta apua, traumaattiset kokemukset voivat johtaa muun muassa päihteiden väärinkäyttöön, rikollisuuteen ja väkivaltaisuuteen. (Holmberg 2003, 20, 22-24.)

Päihteiden käyttö tai muut ongelmat perheessä voivat johtaa lapsen laiminlyöntiin, mikä tarkoittaa Söderholmin ja Politin (2012, 78-90) mukaan sitä, että lapsen elinolosuhteet ja/tai huoltajien käyttäytyminen lasta kohtaan ovat puutteellisia. Tämä tarkoittaa, että lapsen perustarpeet jäävät osittain tai täysin tyydyttämättä, mikä voi vaarantaa lapsen fyysisen ja psyykkisen terveyden sekä kehityksen. Fyysisesti laiminlyöty lapsi elää usein epäsuotuisissa asumisolosuhteissa likaisissa vaatteissa ja aliravittuna. Hänen turvallisuuttaan ei valvota, mikä voi aiheuttaa vaaratilanteita. Lapsi jätetään ”oman onnensa nojaan”, mikä saattaa aiheuttaa muun muassa kielenkehityksen ongelmia, turvattomuuden tunnetta ja depressiota. Jos laiminlyöntiin ei puututa, lapsi voi aikuistuttuaan siirtää omat kokemuksensa omille lapsilleen eli laiminlyönti jatkuu sukupolvelta toiselle. Kuten myös muissa väkivallan muodoissa, myös laiminlyönnissä seuraukset eivät ole yksiselitteisiä ja ehdottomia. Lapsi voi pärjätä erinomaisesti elämässään laiminlyönneistä huolimatta. (Söderholm & Politi 2012, 88).

3.2 Lapsen etu

Lapsista sekä heidän turvallisuudestaan ja suojelustaan puhuttaessa merkittävänä viitekehyksenä toimii vuonna 2008 voimaan tullut lastensuojelulaki (417/2007). Sen tarkoituksena on varmistaa lapsen turvallinen kasvuympäristö sekä tasapainoinen ja monipuolinen kehitys. Sen mukaan lapsi on myös oikeutettu erityiseen suojeluun. Lasten huoltajat ovat ensisijassa vastuussa edellä mainittujen asioiden toteutumisesta. Lastensuojelun tehtävänä on tukea perhettä ongelmatilanteissa ja puuttua niihin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa lapsen etu huomioiden. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Mitä sitten tarkoitetaan lasten edulla? Yksiselitteistä vastausta kysymykseen ei ole. Jokaisen lapsen etu on arvioitava tapauskohtaisesti ja tulos voi olla täysin päinvastainen, kuin mitä lapsi tai huoltajat olisivat toivoneet. Periaatteet, joilla lapsen etu toteutuu, voidaan löytää lainsäädännöstä. Laki lapsen hullosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) sisältää kohdan, jonka mukaan lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi on turvattava ottaen huomioon lapsen yksilölliset tarpeet ja toivomukset. Lapsen myönteisiä ja läheisiä ihmissuhteita ei tule vaarantaa tarpeettomasti. On tärkeää, että lapsi saa ikänsä ja kehitystasonsa mukaista hoitoa sekä huolenpitoa. Tämä tarkoittaa muun muassa turvallista ja virikkeellistä elinympäristöä.

Tutkimuksen kannalta kaikkein tärkein kohta tulee esiin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta koskevan lain (361/1983) ensimmäisen pykälän kolmannessa momentissa todetaan, että lasta kohtaan ei saa käyttää ruumiillista kuritusta, eikä häntä saa alistaa eikä kohdella loukkaavasti.

Asetuksessa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (556/1994) käsitellään tuomioistuimen ja sosiaalilautakunnan yhteistyökäytäntöä huoltokiistan ratkaisemisessa. Tuomioistuin voi lapsen huolto- tai tapaamisoikeutta käsitellessään pyytää virkateitse selvityksen lapsen ja perheen elinolosuhteista sen kunnan sosiaalilautakunnalta, jossa lapsen kotipaikka sijaitsee. Tuomioistuimen on määriteltävä sosiaalilautakunnalle mihin asioihin heidän tulee erityisesti kiinnittää huomiota selvitystä tehdessään. Jos tuomioistuin katsoo tarpeelliseksi, sen on myös varattava sosiaalilautakunnalle aikaa tulla kuulluksi selvityksessä ilmitulleisiin asioihin. Erittäin painavasta syystä voidaan myös kuulla lapsen mielipidettä asiasta. Tällöin on kuitenkin varmistuttava, ettei kuulemisesta aiheudu lapselle haittaa sekä siitä, että hänellä on valmiudet käsitellä kyseisiä asioita. Auvinen (2002, 149-150) painottaa lapsen kuulemisen olevan lapselle aina vapaaehtoista, mikä tulee tehdä selväksi myös lapselle itselleen. Tämän lisäksi lapselle on tehtävä selväksi asioiden julkisuus: Kaikki tämän kertomat asiat tullaan kertomaan myös lapsen huoltajille ja tuomioistuimelle. Jos eräiden asioiden julkituomisesta voi aiheutua suurta haittaa lapsen edulle, ne voidaan salata. Tällaisia ovat esimerkiksi lapsen vakava pahoinpitely tai seksuaalinen hyväksikäyttö, joista tieto tullaan välittämään viranomaisille esitutkinnan suorittamiseksi. (Auvinen 2002, 149-150.)

Auvisen (2002, 117) mukaan huoltoriidat tulevat useimmiten vireille avioerohakemusten myötä tai haettaessa muutosta aikaisempaan sopimukseen. Auvinen toteaa, että sosiaalihuollon viranomaisilta saadun tiedon mukaan huoltoriitojen taustalla ovat usein muun muassa psyykkiset ongelmat, väkivaltaisuus, alkoholi-ongelmat sekä mustasukkaisuus. Empiiristen tutkimusten mukaan lapsiin kohdistuvat väkivaltaepäilyt tai näytöt niistä ovat kuitenkin harvinaisia. Tästä huolimatta on tutkimuksia (Ellonen 2012, 100; Ellonen ym. 2008, 78), joiden mukaan huoltajien välinen väkivaltaisuus lisää myös lasten väkivaltakokemuksia perheessä. Vaikka syitä huoltoriidoille voidaan nimetä lukuisia, moni jää silti selvittämättä. Huoltajat pyrkivät usein salaamaan todelliset motiivinsa ja selvitystyön tekijöiden tehtäväksi jää yrittää saada ne selville (Auvinen 2002, 117). Huolimatta huoltajien pyrkimyksestä salata joitain tietoja, on sosiaalilautakunta erityisasemassa. Sillä on oikeus saada normaalisti salassa pidettäviä tietoja asiakkaan suostumuksesta riippumatta sekä oikeus tuoda ne ilmi tuomioistuimessa. (812/2000).

Vuonna 2012 tehtiin olosuhdeselvityksiä 1097 kappaletta (Lapsen elatus ja huolto 2012: 2013, 4). Selvitysten sisältöön ei ole kuitenkaan ole olemassa yksiselitteistä ohjetta. Auvinen (2002, 137) korostaa selvityksen normipohjan tulevan lapsenhuoltolaista ja lapsen edusta. Selvitys-

työn tekijät pyrkivät selvittämään lievimmän intervention periaatteen mukaisesti molempien huoltajien edellytykset toteuttaa lapsen huolto. Käytännössä selvitykseen tulee kirjata hyvin konkreettisin ilmaisin, kuinka lapsen elinolosuhteet on järjestetty. Lapsella tulee olla säännölliset ruokailut ja kunnollinen vaatetus. Hänen koulunkäyntinsä tulee järjestää sujuvasti ja mahdollistaa harrastuksissa käyminen. Huoltajien työssäkäynti ja muut arkielämään liittyvät asiat eivät saa vaarantaa lapsen elinolosuhteita millään tavalla. (Auvinen 2002, 137, 141-142.)

Yhteiskuntatieteiden tohtori Teija Hautasen vuonna 2010 tekemässä Väkivalta ja huoltoriidat - väitöstutkimuksessa selvitettiin, kuinka väitteitä perheväkivallasta käsitellään huoltoriitojen yhteydessä. Tutkittu aineisto koostuu 158 huoltoriidan oikeudenkäyntiasiakirjasta, joihin oli kirjattu väite joko toisen tai molempien huoltajien tekemästä väkivallasta. Aineistoon sisältyy 94 sosiaalitoimen olosuhdeselvitystä, joita analysoimalla selvitettiin, kuinka sosiaalityöntekijät tuovat esiin väitetyt väkivallan teot. (Hautanen 2010, 176, 230.)

Vain noin 57 % analysoiduista selvityksistä sisälsi viitteen väkivallasta, vaikka muissa kyseisten tapausten asiakirjoissa väkivallasta on mainittu. Hautanen (2010, 180-182) esittää vähäisen väkivallan kirjaamisen syyksi, ettei väkivaltaa ole koettu oleelliseksi osaksi huoltoriidan ratkaisua. Hän arvioi myös, että sosiaalitoimen työntekijät saattavat pelätä asiakassuhteen vaarantuvan, jos he ilmoittavat väkivallasta. Syynä voi olla myös, että käräjäoikeus, huoltajat tai muut viranomaiset eivät yksinkertaisesti ole antaneet tietoja tapahtuneesta väkivallasta. Kuitenkin aineistoon kuuluu myös tapauksia, joissa jo oikeudenkäynnin alkuvaiheessa väkivalta väitteet on tuotu esiin esimerkiksi tehtyjen rikosilmoitusten tai annettujen tuomioiden muodossa. Näin ollen Hautanen väittää, että sosiaalityöntekijät eivät aina halua käsitellä väkivaltaa selvityksissään. Tulokset osoittavat, että tapauksissa, joissa on esitetty väitteitä molempien huoltajien väkivallasta, äidin tekemä väkivalta ilmaistaan harvemmin kuin isän (Hautanen 2010, 180-182). Tämä tukee käsitystä, jonka mukaan naisen ja ennen kaikkea äidin käyttämä väkivalta on tabu. Ellosen ym. (2008, 152) tekemän lapsiuhritutkimuksen mukaan isän ja äidin tekemällä väkivallalla määrällä ei ole suurta eroa, vaikka Humpin (2008, 36) mukaan poliisille tehdyissä rikosilmoituksissa tekijänä on huomattavasti useammin isä kuin äiti.

Miten sitten väkivalta ilmaistaan Hautasen (2010, 180-181) tutkimissa olosuhdeselvityksissä? Jos väkivallasta ylipäänsä on mainintaa selvityksissä, se ilmaistaan yleensä varsin ympäröivästä ja jopa hieman kaunistelevein kiertoilmaisin. Tekijää tai uhria ei välttämättä mainita suoraan, vaan puhutaan yleisesti perheväkivallasta. Selvityksistä harvoin myöskään käy ilmi kuka väkivallasta on kertonut ja onko tulkinta sosiaalityöntekijän oma vai suoraan lasten tai huoltajien kertomaa. Väkivaltaa koskevien mainintojen vähäisyys voi aiheutua myös siitä, että suurin osa tutkituista olosuhdeselvityksistä on ajalta, jolloin selvitystyön ohjeissa käsiteltiin vain positiivisia ja vanhemmuutta tukevia seikkoja. (Hautanen 2010, 180-181.)

3.3 Riskin arviointi

Riskin arviointi -käsite kattaa riskien tunnistamisen, analysoinnin ja arvioinnin. Riskin arvioinnin tarkoituksena on tunnistaa riskit yhdessä syiden ja seurausten kanssa sekä päättää tarvittavista toimenpiteistä. Tavoitteena on luoda kattava lista tapahtumista, jotka saattavat jollakin tavalla aiheuttaa ongelmia, kuten esimerkiksi estää tai viivästyttää asetetun tavoitteen saavuttamista. Listaukseen tulee aluksi sisällyttää kaikki mahdolliset riskit, myös sellaiset, jotka ovat hyvin epätodennäköisiä ja joihin organisaatio ei välttämättä voi vaikuttaa. (SFS-ISO 31000, 16-20, 40.)

Riskien analysoinnin tavoitteena on ymmärtää riski kokonaisvaltaisesti: Mistä riski johtuu ja mitä siitä pahimmillaan tai parhaimmillaan voi seurata. Riskillä voi olla myös positiivinen puoli. Analyysin tarkoituksena on selvittää, millä todennäköisyydellä riski toteutuu. Tämän jälkeen riskin arviointivaiheessa arvioidaan riskin merkitys eli seurauksen vakavuus. Vakavuuden perusteella tehdään päätös suoritettavista toimenpiteistä. (SFS-ISO 31000, 18.)

Riskien tunnistaminen ja hallitseminen vaatii yhteistyötä organisaation eri osastojen kanssa. Ihanteellista olisi, jos voitaisiin käyttää yrityksen tai yhteisön ulkopuolista henkilöä vetämään ainakin ensimmäinen riskienarviointi, sillä henkilöstö ei välttämättä osaa suhtautua tarpeeksi objektiivisesti riskeihin. Ihmiset tottuvat riskeihin kohdatessaan niitä jatkuvasti päivittäisessä työssään. Kun riskejä arvioidaan useamman henkilön voimin, voidaan löytää uusia näkökulmia asioihin. Tehtiin riskienarviointi millä kokoonpanolla tahansa, on tärkeää valita yksi henkilö johtamaan prosessia. Valitulla henkilöllä tulee olla kokonaisvaltaista osaamista riskienhallinnasta ja siinä käytettävistä apuvälineistä. (Riskienhallinnan periaatteet 2009.)

Riskienhallintaprosessissa on tunnettava oma toimintaympäristö ja reagoitava riskeihin jopa kiireessä. Tärkeää on jatkuva tilanteen seuranta ja se, ettei luota liikaa aikaisempiin kokemuksiin, vaan varautuu myös pahimpaan vaihtoehtoon huomioiden mitä ympärillä tapahtuu. Viimeisenä periaatteena on yhteistyön voima: ”Kaksi päätä on aina parempi kuin yksi pää”. (Yhteistyö tunnistamisen tukena 2009.)

4 Opinnäytetyön toteutus

Idea tästä opinnäytetyöstä lähti halusta edistää lasten ja nuorten turvallisuutta. Suunnittelu- vaiheessa mielessä pyöri lukuisia eri käsitteitä, kuten riskien arviointi, riskienhallinta, vaaran arviointi, lastensuojelu, perheväkivalta, perhesurmat, psykopatia, vieraannuttaminen ja lapsiin kohdistuva väkivalta. Niitä pyörittelemällä ja lukemalla artikkeleita sekä keskustelemalla lehtorien kanssa päädyttiin lopputulokseen, että luotaisiin uudenlainen riskienarviointityökalu lastensuojelulle. Kun päätös saatiin tehtyä, ryhdyttiin etsimään kontakteja. Kiitos lehtorin

laajojen verkostojen, pitkän nimilistan avulla oli helppo ryhtyä toimeen. Tai niin olisi voinut kuvitella. Haastateltavien saaminen osoittautui luultua hankalammaksi. Moni vastasi tiedusteluun kiinnostusta osoittaen, mutta torjui kuitenkin yhteistyön kiireisiin vedoten. Osa taas ei vastannut laisinkaan.

Heti alussa tehtiin päätös, että opinnäytetyöstä tehdään toiminnallinen opinnäytetyö, jossa käytetään laadullisen tutkimuksen menetelmiä. Valinta tehtiin siksi, että tarkoituksena ei ollut niinkään selvittää määrällisesti lapsiin kohdistuvaa perheväkivaltaa, vaan pikemminkin selvittää, kuinka sitä voitaisiin tunnistaa paremmin. Tunnistamisen helpottamiseksi haluttiin tuottaa uudenlainen menetelmä, jolla väkivallan uhkaa voitaisiin arvioida ja ennaltaehkäistä. Siten täyttyy sekä laadullisen tutkimuksen ja toiminnallisen opinnäytetyön että tutkimuksellisen kehittämistyön kriteerit.

4.1 Aineistonkeruu

Laadullisen tutkimuksen tyypillistä aineistonkeruumenetelmää eli kirjallisuuskatsausta varten hankittiin paljon teoksia ja luettiin artikkeleita, jotta tutkimuskysymyksen tarkentuminen helpottuisi. Suurin osa kirjallisuudesta lainattiin Lastensuojelun Keskusliiton kirjastosta, josta löytyy runsaasti aiheeseen liittyviä teoksia. Muu aineisto löytyi joko Laurea-ammattikorkeakoulun omasta kirjastosta tai kaupungin kirjastosta pääasiassa hakusanoilla *perheväkivalta*, *lapsiin kohdistuva väkivalta*, *lasten kaltoinkohtelu* sekä niiden eri variaatiot. Tutkimalla valittua kirjallisuutta löytyi nopeasti punainen lanka, jota lähteä seuraamaan. Aineistosta kävi ilmi, että lapsiin kohdistuu suhteellisen paljon huoltajien tekemää väkivaltaa. Siitä heräsi kysymys minkälaisia seurauksia väkivallasta voi aiheutua. Myös se, että voidaanko lapsiin kohdistuvaa väkivallan uhkaa arvioida jotenkin, oli mielenkiintoinen kysymys. Tämän myötä lopullisiksi tutkimuskysymyksiksi valikoituivat:

- Miksi väkivallan uhkan tunnistaminen ja siihen puuttuminen on tärkeää?
- Mitkä tekijät altistavat lapsen väkivallalle kotipiirissään?
- Kuinka voidaan tunnistaa väkivallalle altistunut lapsi?
- Kuinka voidaan tunnistaa väkivallan uhka perheessä?
-

Näiden kysymysten pohjalta tehtiin kirjallisuuskatsaus, joka muodostaa työn teoreettisen pohjan. Valitut teokset käsitelivät lasten kaltoinkohtelua ja sen eri muotoja. Tärkeimpiä teoksia olivat aiheesta viime vuosien aikana tehdyt tutkimukset sekä erilaiset aihetta käsittelevät raportit. Valituissa tutkimuksissa on ollut aiheena lapsiin kohdistuvan perheväkivallan ja erityisesti kuritusväkivallan yleisyys. Niiden ohella tutkittiin teoksia, joissa on selvitetty mitkä tekijät yleisimmin vaikuttavat taustalla perheissä, joissa väkivaltaa käytetään lapsiin. Tutkimusten pohjalta sai kuvan lapsiin kohdistuvan väkivallan yleisyydestä sekä huoltajien että

lasten itsensä kertomana. Kun prosessin myöhemmässä vaiheessa opinnäytetyön aihe tarkentui fyysiseen väkivaltaan erityisesti huoltajuuskiistojen yhteydessä, perehtyminen aihetta käsittelevään väitöskirjaan oli asianmukaista.

Vasta kun teoreettinen pohja oli lähes valmis, saatiin varmistettua kaksi yhteistyökumppania: Hyvinkään ja Helsingin kaupunkien sosiaalivirastojen perheoikeudelliset selvitystyöryhmät. Haastateltaviksi henkilöiksi valikoituivat Hyvinkään kaupungin sosiaalipalveluiden johtaja Salla Nummikoski, Helsingin kaupungin Sosiaali- ja terveysviraston perheoikeudellisen yksikön selvitystyöryhmän johtava sosiaalityöntekijä yhdessä kahden selvitystyöryhmään kuuluvan sosiaalityöntekijän Liisa Karjalaisen ja Minna Marjasen kanssa. Saatujen yhteistyökumppaneiden avulla työ rajattiin koskemaan tuomioistuimelle tehtäviä olosuhdeselvityksiä, joiden avulla ratkaistaan huolto- ja tapaamisriidat. Olosuhdeselvitysten avuksi luotiin riskienarviointityökalu, jolla voidaan tunnistaa fyysisen väkivallan uhriksi joutunut lapsi sekä samalla arvioida lapsen todennäköisyys joutua fyysisen väkivallan uhriksi. Riskienarviointityökalu menetelmänä vastaa tutkimuskysymyksiin *Kuinka voidaan tunnistaa väkivallalle altistunut lapsi?* ja *Kuinka voidaan tunnistaa väkivallan uhka perheessä?*

Kirjallisuuskatsauksen pohjalta haastattelun teemoiksi valittiin olosuhdeselvitysten taustat, selvitystyö käytännössä sekä väkivallan tunnistaminen ja ilmaiseminen. Tarkemmat haastattelukysymykset teemoineen löytyvät liitteestä 1. Ensimmäisessä teemassa selvitetään kuinka paljon kyseisessä kaupungissa tehdään olosuhdeselvityksiä vuositasolla ja kuinka usein niiden taustalla on väkivaltaväitteitä. Toisessa teemassa kartoitetaan muun muassa selvitystyön kestoa, vaadittua viranomaisyhteistyötä, mahdollisten ohjeistusten olemassaoloa ja niiden käyttöä. Viimeinen teema selvittää, kuinka selvityksiin kirjataan mahdolliset väkivaltaväitteet ja epäilyt sekä mihin epäilyt pohjaavat. Siinä myös selvitetään, että mihin selvitystyöntekijöiden tuomioistuimelle antamat suositukset perustuvat.

Haastatteluista saadut tiedot analysoitiin käyttämällä teemoittelua, tyypittelyä ja laskemista. Aineisto jaettiin seuraaviin teemoihin: selvitystyön tekeminen, perheen/huoltajien taustatekijät ja lapsen oireilu. Perheen/huoltajien taustatekijät tyypiteltiin vielä sosiodemografisiin ja psyykkisiin tekijöihin sekä lasten oireilu psyykkisiin ja fyysisiin oireisiin. Niiden pohjalta laskettiin, mitkä asiat nousivat esiin kaikkein useimmin.

4.2 Olosuhdeselvitykset käytännössä

Seudullisessa perheoikeudellisessa yksikössä Hyvinkäällä tehdään keskitetysti kaikki Hyvinkään, Nurmijärven, Riihimäen, Hausjärven ja Lopen olosuhdeselvitykset. Selvitystyö tehdään käräjäoikeuden pyynnöstä ja aikaa yhden selvityksen tekemiseen kuluu noin kolmesta kuuteen kuukautta. Selvityksen tulos koostuu useista huoltajien toimistokäynneistä, kotikäynneistä ja

huoltajien yhteisneuvottelusta. Jos toinen huoltajista asuu eri paikkakunnalla, tehdään selvitykset yhteistyössä tämän asuinkunnan sosiaalitoimen kanssa. Periaatteena on, että myös esi-kouluikäisiä ja sitä vanhempia lapsia kuullaan kuitenkin siten, että lapsen mielipide ei ole ratkaisevassa asemassa asian suhteen. Lisätietoa lapsen ja perheen tilanteesta selvitystyöntekijät voivat hankkia viranomaisilta ja muilta asian kannalta oleellisilta tahoilta, kuten esimerkiksi perheneuvolasta tai koulusta. Myös lapsen elämässä mukana olevia muita keskeisiä henkilöitä voidaan kuulla. (Olosuhdeselvitys 2012.)

Nummikosken (2013) mukaan Hyvinkäällä tehdään vuosittain noin neljäkymmentä olosuhdeselvitystä, ja niiden taustalla on pääsääntöisesti jommankumman tai molempien huoltajien päihde- ja mielenterveysongelmat, seksuaalinen riisto tai väkivalta. Selvitysprosessi kestää noin neljästä kuuteen kuukautta. Se saattaa venyä varsinkin silloin, kun toinen huoltajista asuu aikaisemmin mainittujen viiden kunnan ulkopuolella. Selvitykset tehdään aina pareittain objektiivisuuden säilyttämiseksi. Työ tehdään tietyn prosessin mukaisesti ja selvityksestä tehtävä lausunto on useamman sivun pituinen. Siinä pääsääntöisesti käsitellään ainoastaan ne asiat, jotka käräjäoikeus on halunnut selvitettävän. Olosuhdeselvityksiä varten on olemassa valmis runko, johon tiedot kirjataan. Lähtökohtana on, että viranomaisen tulkinta ja faktatieto eivät sekoitu keskenään. Erityisen ongelmallista selvitystyötä ja tulkintoja tehtäessä on, jos on epäilty esimerkiksi väkivaltaa, mutta sitä ei ole kirjattu minnekään ylös. Selvitystyöryhmän jäsenillä on hyvä perustietämys oireista, jotka paljastavat mahdollisen väkivallan. (Nummikoski 2013.)

Helsingin kaupungin sosiaalivirasto tekee vuosittain noin sata olosuhdeselvitystä, jotka hoidetaan erillisen selvitystyöryhmän toimesta. Selvitysprosessi kestää noin kaksi kuukautta ja kuten Hyvinkäällä, työ tehdään pareittain. Prosessiin kuuluu sekä huoltajien että lasten haastattelu, joissa samalla havainnoidaan molempien käyttäytymistä ja vuorovaikutusta. Tyypillisesti pyydetään myös lausunto neuvolasta ja koulusta, mahdollisesti myös muilta viranomaisilta. (Karjalainen 2013.)

Karjalaisen (2013) mukaan selvitystyötä tehtäessä huomio kiinnittyy usein merkkeihin vieraannuttamisesta. Se ilmenee yleensä tahtona olla tapaamatta toista huoltajaa. Lapsi saattaa olla hyvinkin teennäinen, välinpitämätön ja käyttää ikätasolleen epätyypillisiä ilmauksia eli lapsi on opetettu sanomaan tietyt fraasit. Karjalaisen mukaan on haasteellista tehdä selvitystä jos toinen tai molemmat huoltajista ovat kyvyttömiä nähdä totuutta lapsen voinnista ja omista tekemisistään sekä niiden vaikutuksesta lapsen kehitykseen. Tällaisissa tilanteissa esiintyy myös usein tunnekylmyyttä lasta kohtaan. Jompikumpi saattaa tahallaan pitkittää eroprosessia ja siten tehdä kiusaa toiselle osapuolelle sekä tietämättään vahingoittaa siten myös lasta. Usein tällaisissa tilanteissa taustalla on jonkinasteinen persoonallisuushäiriö. Vaikka selvitystyöntekijällä olisi epäily persoonallisuushäiriöstä, joka saattaa olla vaaraksi

lapsen kehitykselle, hän ei voi sitä ilmaista sanallakaan. Karjalainen (2013) kuitenkin toteaa, että pitkittyneessä ja riitaisassa erossa jokaisesta terveestäkin ihmisestä saattaa tulla esiin esimerkiksi narsistisia piirteitä, kun ollaan puolustuskannalla. Väkivallasta aiheutuneista oireista vakavimmiksi Karjalainen esittää mielenterveyden ongelmat, kuten esimerkiksi depressiivisyyden, itsetuhoisuuden ja aggressiivisuuden. Muita lapsen oireiluja, joihin selvitystyöryhmän jäsenet usein kiinnittävät huomiota, ovat radikaalit muutokset käytöksessä. Sosiaalisen ja iloisen lapsen muuttuessa yhtäkkisesti täysin passiiviseksi tai alistuvaiseksi on todennäköistä, että jonkin asteista väkivaltaa on tapahtunut.

Marjasen (2013) mukaan häiriökäytös ja kyvyttömyys keskittyä kielivät usein jonkinlaisista ongelmista. Merkittävimpiä oireita väkivallalle altistumisesta hän kertoo olevan itsetuhoisuuden, käyttäytymishäiriöiden ja itsetunto-ongelmien äkillisen lisääntymisen. Näiden lisäksi kaltoinkohdelluilla lapsilla psykosomaattiset oireet ovat varsin yleisiä kuin myös yökastelu ja painajaiset. Marjanen toteaa kuitenkin, että todennäköisin syy näille on eron aiheuttama stressi. Muita syitä on lähes mahdoton selvittää, sillä jotkut lapset voivat olla luonnostaan esimerkiksi arkoja, passiivisia tai kilttejä. Jos kuitenkin käy ilmi, että lapsi on joutunut fyysisen väkivallan uhriksi, tehdään aina lastensuojeluilmoitus. Pääsääntöisesti näissä tapauksissa perhe tosin on jo lastensuojelun asiakas, eikä tieto väkivallasta tai muusta vastaavasta tule uutena lastensuojelun työntekijöille. Sekä Marjasen (2013) että Karjalaisen (2013) mukaan suurimmat vaaratekijät perheissä ovat parisuhdeväkivalta, päihdeongelmat sekä erityisesti hoitamattomat mielenterveysongelmat, joiden vuoksi lapsi voi joutua fyysisen väkivallan uhriksi. Syrjäytymisvaarassa olevat perheet nousivat myös esiin molempien puolelta. Tämä tarkoittaa muun muassa suppeita sosiaalisia verkostoja, heikkoja kognitiivisia taitoja ja matalaa koulutus- ja tulotasoja. Jos perheessä on suuri määrä lapsia, joiden välinen ikäero on vähäinen, joku lapsista saattaa kärsiä hoidon laiminlyönnistä. (Karjalainen & Marjanen, 2013.)

Verrattuna Hautasen (2010) väitöstutkimuksessaan esiin tuomiin ongelmiin Hyvinkään ja Helsingin kaupungeilla sellaisia ei tule. Väitöstutkimuksessa todettiin, että sosiaalityöntekijät saattavat pelätä vaarantavansa asiakassuhteen jos tekevät lastensuojeluilmoituksen. Selvitystyöryhmät tekevät ainoastaan olosuhdeselvityksiä, eivätkä ole muutoin tekemisissä asiakkaiden kanssa (Karjalainen 2013; Nummikoski 2013). Näin ollen he pystyvät tarkastelemaan perheiden tilanteita objektiivisesti ilman pelkoa asiakassuhteen vaarantumisesta. Nummikoski (2013) toteaaakin selvitystyön olevan irrallinen prosessi, jonka tekijät eivät osallistu muuhun työhön. Toisin kuin yleensä uskotaan, selvitystyö ei ole lastensuojelun tukitoimi. Koska aikaa eivät vie muut asiat, selvitystyöntekijät voivat keskittyä selvitysten tekemiseen täysipäiväisesti. Näin ollen laatu pysyy korkealla. (Nummikoski 2013.)

4.3 Produkti - Fyysisen väkivallan riskin arvioiminen

Helsingin kaupungin sosiaaliviraston selvitystyöryhmän jäsenten kanssa keskustelemisen jälkeen tultiin siihen lopputulokseen, että riskienarviointityökalusta ei saisi tulla liikaa aikaa vievä. Yhden perheen tilanteen selvittämiseen kuluu tyypillisesti noin yhdestä kolmeen kuu-kautta ja työtä on paljon. Tästä syystä päädyttiin tekemään vaarojen tunnistaminen tarkas-tuslistan (Liite 2) muodossa. Vaaroilla tässä yhteydessä tarkoitetaan lapsessa ilmeneviä merk-kejä eli oireita mahdollisesta fyysisestä väkivallasta sekä huoltajissa /perheessä vaaraa aihe-uttavia taustatekijöitä, jotka saattavat altistaa lapsen fyysiselle väkivallalle. Fyysinen väki-valta pitää sisällään aktiivisen väkivallan, kuritusväkivallan sekä hoidon laiminlyönnin. Kuri-tusväkivaltaa ei ole eroteltu muusta fyysisestä väkivallasta siitä syystä, että oli tarkoitus mikä tahansa, väkivalta on väkivaltaa, eikä sitä tule sietää missään tilanteessa. Esimerkkinä toimi-koon toukokuussa 2013 iltapäivälehdissä uutisoitu tapaus, jossa isä oli useiden vuosien ajan käyttänyt kuritusväkivaltaa pieniin lapsiinsa. Hänet tuomittiin pahoinpitelystä neljäksi kuu-kaudeksi ehdolliseen vankeusrangaistukseen sekä korvaamaan lapsilleen yhteensä 8500 €. Tuomioistuimen päätös tukee sitä, että kuritusväkivaltakin on väkivaltaa ja siihen tulee suh-tautua hyvin vakavasti. (Lapsiaan piiskannut isä joutuu korvaamaan 8 500 euroa, 2013)

Tarkistuslista luotiin kirjallisuuskatsauksen ja haastatteluista saatujen tietojen perusteella, mitkä hyvin pitkälti tukivat toinen toisiaan. Oireet ja taustatekijät ovat molemmat omissa taulukoissaan, joihin ne on listattu tärkeysjärjestyksessä vakavimmasta vähäpätöisimpään. Tärkeysjärjestys luotiin pääasiassa haastatteluista saatujen tietojen pohjalta. Myös kirjalli-suuskatsausta käytettiin tukena. Vakavimmat oireet ovat sellaisia, jotka eivät todennäköisesti kuulu lapsen normaaliin kehitykseen ja huoltajien / perheen normaaliin toimintaan, sekä jois-ta aiheutuu selkeästi vaaraa lapselle. Vähäpätöisimpiin sijoitettiin oireet, jotka saattavat joh-tua pelkästään lapsen synnynnäisestä temperamentista, eron aiheuttamasta stressistä tai liit-tyä muuten kehitykseen. Ne eivät ole vaaraksi lapselle. Taustatekijöistä vähäpätöisimpiin ka-tegorisoitiin sellaiset tekijät, joista huolimatta huoltaja/perhe voi toimia lapsen edun mukai-sesti. Vähäpätöisimmissä kohdissa yksittäinen oire tai taustatekijä ei vielä nosta lapsen koh-taaman väkivallan todennäköisyyttä, mutta jos oireita ja tekijöitä on useampi, tulee ne ottaa syvempään tarkasteluun. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että jos lapsella on vain yksi vähä-pätöinen oire, ei olisi mahdollista, että hän olisi joutunut kokemaan väkivaltaa huoltajiensa taholta.

Riskin suuruuden arvioinnin tueksi jokainen oire ja taustatekijä on pisteytetty siten, että maksimipistemäärä on sata. Lapsen oireita listassa on yhteensä kaksikymmentäkolme, joista vakavimmat (kymmenen pistettä) ovat itsetuhoisuus, depressio ja aggressiivisuus, kun taas vähäpätöisimmät (yksi piste) ovat passiivisuus, ylikiltteys, unihäiriöt ja kastelu. Huoltajien tai perheen taustatekijöitä on listattu yhteensä kuusitoista, joista vakavimmat (viisitoista pistet-

tä) ovat parisuhdeväkivalta, päihdeongelmat, hoitamattomat mielenterveysongelmat ja huoltajien rikollinen tausta. Vähäpätöisimmät (yksi piste) tekijät ovat suppea sosiaalinen verkosto ja matala koulutustaso. Tarkistuslistoihin on sijoitettu lapsen oireiden viereen kohta, johon selvitystyöntekijä voi laittaa rastin tai muun muistiinpanon, jos kokee oireen olevan hyvin vakava ja vaativan hoitoa tai lisäselvitysten tekoa nimenomaisessa tapauksessa.

Vaaran arviointi -lomakkeesta saadut pisteet syötetään taulukon 1 mukaiseen matriisiin, joka löytyy liitteestä 3. Sen perusteella nähdään, kuinka suuri todennäköisyys on fyysiselle väkivalalle hoidon laiminlyönti mukaan lukien.

Taulukko 1 Riskimatriisi

Lapsen oireet		Epätodennäköinen (1-9 pistettä)	Todennäköinen (10-29 pistettä)	Erittäin todennäköinen (30 pistettä tai enemmän)
Huoltajien / perheen taustatekijät	Epätodennäköinen (pisteitä 1-4)	1	2	3
	Todennäköinen (5-14 pistettä)	2	2	3
	Erittäin todennäköinen (15 pistettä tai enemmän)	3	3	3

1 = vähäinen riski, 2 = merkittävä riski, 3 = sietämätön riski

Matriisia käytetään siten, että jos lapsella on esimerkiksi oireita yhteensä 10-29 pistettä, on todennäköistä, että hän on joutunut jonkin asteisen fyysisen väkivallan uhriksi. Kuitenkin, jos huoltajien / perheen taustatekijöistä tulee 1-4 pistettä, uhriksi joutuminen on epätodennäköistä. Tässä tapauksessa laitettaisiin rasti ylimmän rivin keskimmäiseen sarakkeeseen, jolloin riskitaso on 2 eli riski on merkittävä, koska lapsi kärsii niin monenlaisista oireista.

Todennäköisyydet jaoteltiin pisteiden mukaan siten, että jos lapsella on enemmän kuin yksi vakava oire, hän todennäköisesti kärsii jonkinasteisesta fyysisestä väkivallasta eli riski on merkittävä. Jos lapsella on vähintään kolme vakavaa oiretta, on fyysinen väkivalta erittäin todennäköistä ja riski on sietämätön. Riskistä tulee merkittävä tai sietämätön myös silloin, jos lapsella esiintyy useita hieman vähäpätöisempiä oireita. Jos huoltajien/perheen taustatekijöitä ilmenee enemmän kuin yksi vakava tekijä, on fyysisen väkivallan aiheuttaminen erittäin todennäköistä. Riskin suuruuden arvioimisen jälkeen sosiaalityöntekijöiden tulee harkita mitä he tekevät asialle. Etenkin, jos riski on merkittävä tai sietämätön ja sosiaalityöntekijät ovat tulleet siihen tulokseen, että mikään muu kuin väkivallalle altistuminen ei voi lapsen oireita aiheuttaa, tulee heidän ryhtyä välittömästi toimenpiteisiin. Lastensuojeluilmoituksen tekeminen on hyvä aloitus prosessille.

Jotta oireista ja taustatekijöistä voidaan tehdä johtopäätöksiä sen suhteen, onko lapsi vaarassa altistua fyysiselle väkivallalle huoltajiensa osalta, kaikki listatut asiat on tarkasteltava yksitellen ja mietittävä miten kyseinen asia vaikuttaa juuri nimenomaisessa perheessä. Vaikka kahden perheen tarkastuslistat näyttäisivät tismalleen samalta, tulos saattaa olla silti erilainen. Jokainen lapsi on yksilö ja reagoi omalla tavallaan. Tästä syystä ei voida sanoa suoraan, että tietynlainen oireilu kertoisi väkivallasta sellaisenaan. On tärkeää ottaa huomioon lapsen ikä, temperamentti, persoonallisuus ja kasvuympäristö ennen johtopäätöksiä. Sama asia koskee huoltajien ja perheen taustatekijöitä. Fyysisen väkivallan määritteeseen sisällytetty hoidon laiminlyönti on ympäröivää käsite. Jokaisen lapsen tarpeet ovat yksilöllisiä hoidonkin suhteen. Yleispätevästi voidaan sanoa jokaisen lapsen tarvitsevan ravintoa, hellyyttä ja turvaa sekä mahdollisuuden koulunkäyntiin ja vapaa-ajan virikkeisiin.

5 Tutkimustulokset

Tässä opinnäytetyössä asetettiin neljä tutkimuskysymystä, joihin haluttiin löytää vastaukset. Vastaukset tutkimuskysymyksiin lapsiin kohdistuvan fyysisen väkivallan tunnistamisen tärkeydestä ja perheessä esiintyvistä taustatekijöistä ovat melko selkeät. Vastaukset kaikkiin kysymyksiin saadaan lapsen oirehinnasta. Fyysiselle väkivallalle, joka tässä yhteydessä sisältää myös hoidon laiminlyönnin, altistunut lapsi voi kärsiä koko lopun elämänsä monenlaisista ongelmista, niin fyysisistä kuin psyykkisistäkin. Ellei lapselle tarjota apua ajoissa, joutuu yhteiskunta myöhemmin maksamaan seurauksista kalliisti.

Miksi väkivallan uhkan tunnistaminen ja siihen puuttuminen on tärkeää?

Jo yksi pahoinpitely voi vahingoittaa lapsen kykyä luottaa läheisiin pidettäviin ihmisiin. Altistuessaan pitkäkestoiselle fyysiselle väkivallalle lapsen turvallisuuden tunne saa särön, jota voi olla vaikea korjata ilman ammattilaisten apua. Kyky erottaa oikea ja väärä toisistaan ja kyky ratkaista ongelmia voivat vaarantua, jos lapsi joutuu kohtaamaan jatkuvasti väkivaltaista käytöstä - oli se sitten verbaalista tai fyysistä.

Väkivaltaisessa kasvuympäristössä kasvaneet lapset kärsivät muita lapsia useammin käyttäytymis- ja mielenterveysongelmista. Heillä on tavattu kielenkehityksen ja vuorovaikutuksen ongelmia. Aggressiivinen käyttäytyminen, kuin myös erityisen passiivinen ja arka käyttäytyminen, on tyypillinen väkivallalle altistuneen lapsen piirre. Käyttäytyminen johtuu jatkuvasta hälytystilasta olemisesta ja molemmat ovat tapoja suojella itseään. Aggressiivinen henkilö osoittaa, että hän kykenee puolustamaan itseään. Passiivinen ja arka henkilö pelaa varman päälle: Kun ei ärsytä ketään, ei joudu itse kärsimään. Mallioppiminen on suuressa roolissa väkivaltaisessa kasvuympäristössä. Voidaankin sanoa, että epäsuotuisissa olosuhteissa kasvaneilla lapsilla sanonta ”hyökkäys on paras puolustus” pitänee usein paikkansa. Toinen ääripää on lapsi, joka sulkeutuu täysin eikä välttämättä kykene laisinkaan normaaliin kanssakäymiseen.

On todettu, että monilla rikoksenteijöillä on taustallaan vakavaa lapsuusiässä koettua kaltoinkohtelua. Nämä henkilöt eivät todennäköisesti ole saaneet ajoissa ammattiapua negatiivisten tapahtumien käsittelyssä. Sen seurauksena he aikuisiässäkin kärsivät lapsuuden tapahtumista ja hakevat niihin lohtua esimerkiksi huumausaineista. Jos nämä henkilöt saavat lapsia, myös he saattavat joutua kärsimään samanlaisista oireista ja kierre on valmis.

Väkivallan uhkan tunnistaminen ja siihen puuttuminen on tärkeää, jotta lasta voidaan suojella lapsen kehitystä vaarantavilta tekijöiltä ja siten luoda puitteet mahdollisimman hyvälle ja tasapainoiselle lapsuudelle ja aikuisuudelle.

Mitkä tekijät altistavat lapsen väkivallalle kotipiirissään?

Aikuiset, jotka ovat lapsuudessaan kohdanneet väkivaltaa käyttävät sitä todennäköisemmin myös omiin lapsiinsa ja kumppaneihinsa. Hoitamattomat mielenterveysongelmat ja rikollisuus kasvattavat väkivallan todennäköisyyttä. On todettu, että nuorilla alle 30-vuotiailla vanhemmilla on suurempi riski syyllistyä kuritusväkivaltaan verrattuna iäkkäämpiin vanhempiin. Alhainen tulotaso yhdistettynä suppeaan tukiverkoston ja kaotettuihin elämäntapoihin saattavat myös johtaa fyysiseen väkivaltaan. Syrjäytymisvaarassa olevien tai jo syrjäytyneiden perheiden lapset joutuvat muita todennäköisemmin fyysisen väkivallan uhriksi, sillä syrjäytyneeseen elämäntapaan kuuluu usein runsas vapaa-aika ja sen myötä normaalia runsaampi alkoholin käyttö.

Kuinka voidaan tunnistaa väkivallalle altistunut lapsi?

Kun tunnistetaan lapsen nykyinen käytös tiettyjen ennalta määritettyjen oireiden pohjalta ja verrataan niitä synnynnäisiin persoonallisuuspiirteisiin, voidaan tehdä johtopäätöksiä fyysiselle väkivallalle altistumisen suhteen. Jos lapsen käytös on muuttunut äkillisesti ja dramaattisesti, syyt tulee selvittää. Oireiden tunnistaminen vaatii monialaista yhteistyötä. Sosiaalialan työntekijät eivät itse voi tehdä diagnooseja lapsista, vaan on konsultoitava muita tahoja kuten esimerkiksi neuvolaa, koulua tai muita viranomaisia.

Kuinka voidaan tunnistaa väkivallan uhka perheessä?

Väkivallan uhkan mahdollisuus on olemassa perheestä, sen elintavoista sekä taustoista riippumatta. Tunnistamalla väkivallalle altistavat tekijät, voidaan riskin suuruutta arvioida. Väkivallalle altistavia tekijöitä ovat muun muassa parisuhdeväkivalta, päihde- ja mielenterveysongelmat sekä huoltajien omat lapsuuden väkivaltakokemukset.

Lopuksi vastauksena kysymykseen kuinka voidaan tunnistaa väkivallalle altistunut lapsi ja väkivallan uhka perheessä voidaan esittää, että fyysisen väkivallan tunnistaminen vaatii monialaista yhteistyötä eri viranomaistahojen kanssa. Tiedetyt piirteet lapsen käytöksessä voivat vii-

tata fyysiseen väkivaltaan, mutta niitä arvioitaessa ei pidä tehdä radikaaleja johtopäätöksiä liian kevein perustein. Sama asia pätee huoltajien/perheen taustatekijöihin. Suhteuttamalla lapsen oireilu huoltajien/perheen taustatekijöihin, saadaan selville väkivallan todennäköisyyden suuruus.

6 Johtopäätökset

Lapsiin kohdistuva väkivalta huoltajien tekemänä on valitettavan yleistä. Suuri osa väkivallan teoista voidaan katsoa lukeutuvaksi kuritusväkivallan piiriin. Sillä tarkoitetaan väkivaltaa, joka on suhteellisen lievää ja jota harjoitetaan lapsen käytöksen muuttamiseksi rangaistusmielessä. Yleisimmät kuritusväkivaltamuodot ovat perinteiset luunapit, läimäytykset ja tukistaminen. Ne kuitenkin täyttävät pahoinpitelyn tunnusmerkistön eli ne voidaan katsoa lukeutuvan pahoinpitelyksi. Tästä syystä kuritusväkivaltaa ja muuta väkivaltaa ei ole eroteltu tutkimuksen tuloksissa. Vaikka lapseen kohdistuva väkivalta olisikin lievää, se voi aiheuttaa vakavia seurauksia erityisesti, jos se on jatkuvaa.

Kaltoinkohdellut lapset oireilevat monin eri tavoin riippuen lapsen persoonallisuudesta. Vaikka näkyviä oireita ei olisikaan, se ei tarkoita, etteivätkö psyykkiset ongelmat olisi mahdollisia. Lapsen altistuessa jatkuvalla syyllisyydelle, häpeälle ja turvattomuudelle hänen kehityksensä vaarantuu, mikä voi ilmetä sekä kognitiivisina että psykosomaattisina ongelmina. Pahimmillaan lapsi voi alkaa kärsiä mielenterveyden ongelmista, jotka voivat jatkua aikuisiälläkin. Hoitamattomat mielenterveysongelmat voivat johtaa syrjäytymiseen. Koska lapsi ei ole saanut hyvän ja turvallisen aikuisen mallia, saattaa hän aikuisena kierrättää oman kohtalonsa omalle lapselleen. Suurella osalla lapsuudessaan kaltoinkohtelulle altistuneista aikuisista on taipumusta käyttää jonkinasteista väkivaltaa ristiriitaitilanteissa. Suhteellisen usein he myös päätyvät riitaisaan huoltajuuskiistaan. Tämänkaltaisen kierre pitäisi voida katkaista ajoissa. Ainoa keino siihen on estää lapsen vakava ja pitkäkestoinen kaltoinkohtelu tunnistamalla riskiä suurentavat tekijät.

Tutkimuksen teoreettinen osuus valittiin siltä pohjalta, että olisi helpompi ymmärtää, millaista lapsiin kohdistuva väkivalta nyky-Suomessa on ja millaisia seurauksia sillä voi olla. Aineistoa oli paljon. Teemahaastattelun teemat valikoituivat tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen pohjalta. Siinä haluttiin selvittää, kuinka valituissa kaupungeissa tunnistetaan lapseen kohdistuva väkivalta.

Haastatteluiden ja kirjallisuuskatsauksen pohjalta voidaan tehdä päätelmä, että lapsiin kohdistuvaa fyysistä väkivaltaa esiintyy perheissä suhteellisen paljon ja että käytännössä väkivallan uhkan tunnistaminen on alkutekijöissä ainakin olosuhdeselvitystyötä tehtäessä. Voidaan

myös todeta, että lapsiin kohdistuvasta kaltoinkoittelusta ja väkivallasta on kirjoitettu suhteellisen paljon teoksia ja tehty tutkimuksia. Aiheen tärkeys ja vakavuus siis on tunnustettu.

Suurimmassa osassa valituissa teoksissa tultiin siihen loppupäätelmään, että moniammatillista yhteistyötä tulee entuudestaan lisätä ja kehittää lastensuojelun saralla. Haastatteluiden perusteella selvitystyöntekijöillä on kyllä tieto lapsen oireiluista ja huoltajien/perheiden vaaraa aiheuttavista taustatekijöistä, kuten kaikilla sosiaalialan työntekijöillä tuleekin olla, mutta käytännön työssä se ei tule kunnolla esiin. Tutkimukseen valittu näkökulma on suhteellisen uusi. Parisuhdeväkivallan tunnistaminen ja arviointi on tuttua, mutta lapsiin kohdistuvan väkivallan arviointi ei niinkään. Selvitystyöntekijät eivät ole välttämättä tulleet ajatelleeksi, että työtä voisi tehdä näin päin. Selvityksissä keskitytään pääasiassa asumisolosuhteisiin, eikä niinkään huoltajien piirteisiin tai taustoihin. Lapsen oireiluun kiinnitetään jonkin verran huomiota, mutta vakavammatkin oireet saatetaan lukea erosta johtuvan stressin ja kriisin syyksi. Todennäköistä kuitenkin on, että selvitystyöntekijät tekevät mielessään jonkinlaista riskienarviointia, mutta eivät tiedosta sitä. Riskin arviointi käsitteenä saattaa kuulostaa asiaan perehtymättömästi vaikealta ja tuntemattomalta, vaikka jokainen tekee sitä jollain asteella päivittäisessä elämässään. Jotta lastensuojelun parissa työskentelevät sosiaalityöntekijät saataisiin tekemään järjestelmällisempää riskienarviointia, luotiin avuksi vaarojen arviointi - tarkistuslista ja riskimatriisi.

Tarkistuslistaan sijoitettiin kirjallisuuskatsauksessa ja teemahaastatteluissa esiin nousseet tyypillisimmät oireet, jotka esiintyvät fyysiselle väkivallalle altistuneilla lapsilla. Oireista saatuja pisteitä verrataan riskimatriisin avulla huoltajien/perheen taustatekijöistä saatuihin pisteisiin. Sen pohjalta voidaan arvioida fyysisen väkivallan riskin suuruus.

7 Työn arviointi ja pohdinta

Alusta asti on ollut haastavaa suhtautua objektiivisesti ja unohtaa oma ennakoasenne valittua aihealuetta kohtaan. Lapsiin kohdistuva väkivalta herättää tunteita. Tutkimuksessa ei saa antaa omien mielipiteiden näkyä vaan on pyrittävä objektiivisuuteen ja asialliseen ilmaismuotoon.

Opinnäytetyön toteuttamiseen kului suunniteltua enemmän aikaa yhteistyökumppaneiden saamisen haastavuuden vuoksi. Koska opinnäytetyöntekijällä ei ole omakohtaista kokemusta sosiaalialalla työskentelystä, alan ammattilaisten kanssa tehtävä yhteistyö on ratkaisevassa roolissa työn onnistumisen suhteen. Haasteista huolimatta haastateltavat löytyivät ja työhön saatiin lisää sisältöä käytännön sosiaalityöstä mikä onkin yksi laadullisen tutkimuksen kriteereistä. Olisi kuitenkin ollut toivottavaa saada enemmän haastateltavia myös muilta sektoreilta, kuten esimerkiksi psykologian ja psykiatrian alueelta. Sen lisäksi olisi kannattanut haasta-

tella sosiaalityöntekijöitä, jotka työskentelevät perheiden parissa arvioiden lastensuojelutarvetta. Heillä on todennäköisesti käytössään menetelmiä väkivallan tunnistamiseksi. Vaikka haastateltavia oli vähän, voidaan olettaa, että saman selvitystyöryhmän jäsenillä on suhteellisen samantasoinen tietotaito ja työmenetelmät.

Työn validiteetista ja reliabiliteetista voidaan todeta, että lasten oireiluja ja huoltajien/perheiden taustatekijöitä koskevasta katsauksesta ja haastatteluista saadut tulokset ovat yksiselitteisiä. Työssä on käytetty paljon epävarmuutta ilmaisevia sanoja kuten ”..saattaa vaikuttaa..” tai ”..voi seurata..”. Se on tämänkaltaisessa tutkimuksessa välttämätöntä, sillä kaikki lapset eivät oireile samalla tavalla eivätkä kaikki taustatekijät kaikissa tapauksissa lisää väkivallan todennäköisyyttä. Epävarmuustekijöistä huolimatta tämän opinnäytetyön pääviesti on, että kun tietyt oireet ja taustatekijät toteutuvat, väkivallan todennäköisyys kasvaa.

Kirjallisuuskatsaukseen mukaan otetut tutkimukset lisäävät työn luotettavuutta. Suurin osa niistä on julkaistu viimeisen viiden vuoden aikana. Alussa tehtiin tietoinen päätös karsia psyykinen ja seksuaalinen väkivalta ja sepitetty tai aiheutettu sairaus kokonaan pois työstä. Tehty päätös kuitenkin aiheutti sen, että opinnäytetyöstä ei tullut niin kattava, kuin mitä olisi toivottu. Tästä syystä opinnäytetyö antaa hyvän mahdollisuuden jatkotutkimukselle. Puuttuvien aihealueiden mukaan tuominen toisi lisäsyvyyttä tutkimukseen. Niiden kannalta oleellista olisi ottaa tarkemmin huomioon myös lasten kehityspsykologiaan ja erilaisiin persoonallisuustyyppihin liittyvät asiat, jotta riskienarviointityökalusta pisteytyksineen tulisi luotettavampi. Opinnäytetyön tulosten pohjalta löytyi yllättäen myös rikosentorjunnallinen funktio. Hypoteettisesti ajatellen, jos lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa voitaisiin jotenkin estää, voisi tietyn tyyppinen rikollisuuskin vähentyä. Aihe vaatii kuitenkin laajempaa tutkimusta, eikä tämän opinnäytetyön tuloksilla voida tehdä luotettavia loppupäätelmiä, että vähenisikö rikollisuus todellisuudessa, jos lapsuusajan väkivaltakokemukset voitaisiin estää.

Opinnäytetyön ollessa lähes valmis Oikeusministeriö julkaisi selvityksen vuonna 2013 lapsen kuolemaan johtaneesta väkivallasta. Siinä todetaan tutkimusten pohjalta lasten kanssa työskentelevien ammattilaisten sulkevan usein silmänsä havaitulta väkivallalta ja että he eivät välttämättä osaa tunnistaa väkivallan merkkejä. Selvityksen mukaan poliisin tietoon tuli vuonna 2011 noin 7500 lapsen kohdistunutta väkivaltarikosetapausta. Tämä on vain ilmirikollisuuden osa. On todettu, että piilorikollisuus tämänkaltaisissa rikoksissa on yli 90 %. (8-vuotiaan lapsen kuolemaan johtaneen tapahtumat 2013, 60-61).

Oikeusministeriön selvitys (2013) osoittaa, että opinnäytetyö on ajankohtainen ja luodusta produktista voi olla apua lasten kanssa työskenteleville sosiaalialan ammattilaisille. On huomioitava, että sosiaalityöntekijöillä ei välttämättä ole tarpeeksi resursseja tällä hetkellä.

Heillä ei välttämättä ole mahdollisuutta paneutua jokaisen perheen tilanteeseen luodun riskienarviointimenetelmän vaatimalla intensiteetillä.

Työn arkaluonteisen aihealueen vuoksi on oltava varovainen kirjoitettaessa saaduista tuloksista. Vaikka lasten kaltoinkohtelu on ollut uutisissa useaan otteeseen viime vuosina, ei tutkimustuloksilla haluta leimata ketään taustojen perusteella. Opinnäytetyön kuvauksessa ja produktin esittelyssä onkin painotettu sitä tosiasiaa, että lapset ja perheet ovat yksilöllisiä. Huoltajien taloudellisista vaikeuksista, matalasta koulutustasosta ja/tai mielenterveyden ongelmista huolimatta heidän lapsensa voivat saada osakseen täysipainoista huolenpitoa, turvaa ja rakkautta. Kun myös jos lapsella esiintyy oirehdintaa, syy ei välttämättä ole lapsen huoltajissa tai asumisolosuhteissa. Syyt oirehdinnalle tulisi kuitenkin aina selvittää. On myös muistettava, että hyvin toimeentulevan perheen oireeton lapsi voi myös olla väkivallan uhri.

Tämän opinnäytetyön julkaiseminen saattaa aiheuttaa ainakin jossain määrin myös negatiivista keskustelua aiheen arkaluonteisuuden vuoksi. Huoltajat voivat pelätä leimautuvansa väärin tarkistuslistassa mukana olevien lukuisten vaaraa aiheuttavien taustatekijöiden vuoksi. Lista on pitkä siitä syystä, että tutkimusten pohjalta siihen valitut taustatekijät lisäävät väkivallan riskiä. Tämän vuoksi ne tulisi ottaa huomioon myös olosuhdeselvityksiä tehtäessä.

Selvitystyöryhmältä saadussa palautteessa esitettiin, että pienen kehittämisen jälkeen riskienarviointimenetelmä voisi olla hyvinkin käyttökelpoinen olosuhdeselvitystyön yhteydessä. Ryhmä koki, että menetelmä pisteytyksineen antaa samansuuntaista tietoa, mitä muukin selvitystyö, mutta että se ei huomioi perheen kokonaistilannetta. (Tammela 2013.) Työn tarkoituksena onkin tarjota uudenlainen näkökulma perheen tilanteen arviointiin. Tällä hetkellä menetelmä soveltunee parhaiten lastensuojelutarpeen selvittämiseen.

Lähteet

Kirjallisuuslähteet:

Auvinen, M. 2002. Huoltoriita ja sosiaalitoimi. Teoksessa Litmala, M. (toim.) Lapsen asema erossa. Helsinki: WSOY.

Ellonen, N., Kääriäinen, J., Salmi, V. & Sariola, H. 2008. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71/2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87. Tampere: Tampereen Yliopistopaino - Juvenes Print.

Ellonen, N. 2012. Kurin alaiset. Lasten ja vanhempien välisten ristiriitojen ratkaiseminen perheissä. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 103. Tampere: Tampereen Yliopistopaino - Juvenes Print.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. 15.-16. painos. Helsinki: Tammi.

Holmberg, T. 2003. Lapset ja vanhempien päihdeongelma. Opas vanhemmille, lastensuojelun ammattilaisille ja muille lasten kanssa työskenteleville. A-Klinikkasäätiön raporttisarja nro 48. Helsinki: Lasten Keskus.

Humppi, S. 2008. Poliisin tietoon tullut lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 75/2008. Tampere: Tampereen Yliopistopaino - Juvenes Print.

Kauppi, A. 2012. Sisäiset mustelmat - pahoinpitelyn psyykkiset vaikutukset. Teoksessa Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. (toim.) 2012. Lapsen kaltoinkohtelu. 2. painos. Duodecim. Porvoo: Bookwell.

Paavilainen, E. & Pösö, T. 2003. Lapset, perhe ja väkivaltatyö. Porvoo: WSOY.

SFS-ISO 31000. 2009. Riskienhallinta. Periaatteet ja ohjeet. Helsinki: Suomen Standardisoimisliitto.

Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. (toim.) 2012. Lapsen kaltoinkohtelu. 2. painos. Duodecim. Porvoo: Bookwell.

Söderholm, A & Politi, J. 2012. Lapsen laiminlyönti. Teoksessa Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. (toim.) 2012. Lapsen kaltoinkohtelu. 2. painos. Duodecim. Porvoo: Bookwell.

Taskinen, S. (toim.) 2003. Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja pahoinpitelyn selvittäminen. Asiantuntijaryhmän suositukset sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle. Stakes oppaita 55. Jyväskylä: Gummerus.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1.-3. painos. Helsinki: Tammi.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. 1.-2. painos. Helsinki: Tammi.

Älä lyö lasta! 2010. Kansallinen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämisen toimintaohjelma 2010-2015. Julkaisuja 2010:7. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Sähköiset lähteet:

Asetus lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (556/1994). Viitattu 15.03.2013
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940556>

Hautanen, T. 2010. Väkivalta ja huoltoriidat. Akateeminen väitöstutkimus. Tampere: Tampereen Yliopistopaino - Juvenes Print. Viitattu 07.03.2013
<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66642/978-951-44-8192-5.pdf?sequence=1>

Lapsiaan piiskannut isä joutuu korvaamaan 8 500 euroa. 20.05.2013. Iltasanomat. Viitattu 02.06.2013
<http://www.iltasanomat.fi/kotimaa/art-1288566857922.html>

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983). Viitattu 15.03.2013
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=laki%20lapsen%20huollosta>

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000). Viitattu 08.02.2013
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>

Lapsen elatus ja huolto 2012. 2013. Suomen virallinen tilasto. Sosiaaliturva 2013. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 01.07.2013
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/108527/Tr16_13.pdf?sequence=1

Lastensuojelulaki (417/2007). Viitattu 02.03.2013
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Olosuhdeselvitys. 2012. Hyvinkään kaupungin seudullinen perheoikeudellinen yksikkö. Viitattu 15.04.2013
<http://www.hyvinkaa.fi/fi/Perhe--ja-sosiaalipalvelut/Sosiaalipalvelut/Lapsen-elatusturva-isyys-huolto-ja-tapaaminen/Avioliiton-ulkopuolella-syntynyt-lapsi/>

Riskienhallinnan periaatteet. 2009. Pk-yrityksen riskienhallinta. PK-RH. Viitattu 18.06.2013
<http://www.pk-rh.com/startti-riskienhallintaan/mita-riskienhallinta-on/riskienhallinnan-periaatteet.html>

Sariola, H. 2012. Kuritusväkivaltaa koskevat asenteet ja lapsiin kohdistuvan väkivallan kehitystrendejä Suomessa. Lastensuojelun Keskusliiton Taloustutkimuksella teettämän kyselyn tulokset. Heikki Sariola 16.5.2012. Viitattu 02.12.2012
http://www.alalyolasta.fi/files/1335/LSKL_Kuritusvakivaltaa_koskevat_asenteet_ja_lapsiin_kohdistuvan_vakivallan_kehitystrendeja_Suomessa.pdf

Yhteistyö tunnistamisen tukena. 2009. Pk-yrityksen riskienhallinta. PK-RH. Viitattu 18.6.2013
<http://www.pk-rh.com/startti-riskienhallintaan/mita-riskienhallinta-on/yhteistyo-tunnistamisen-tukena.html>

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. 1989. Suomen Unicef. Viitattu 16.3.2013
http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/LOS_A5fi.pdf

8-vuotiaan lapsen kuolemaan johtaneet tapahtumat. 2013. Selvityksiä ja ohjeita 32/2013. Oikeusministeriö. Viitattu 18.07.2013
http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1370865930372/Files/8-vuotiaan_lapsen_kuolemaan_johtaneet_tapahtumat_korjattu_14.6..pdf

Julkaisemattomat lähteet:

Karjalainen, L. 2013. Sosiaalityöntekijä. Helsingin kaupungin sosiaaliviraston perheoikeudellinen yksikkö. Haastattelu 16.04.2013.

Marjanen, M. 2013. Sosiaalityöntekijä. Helsingin kaupungin sosiaaliviraston perheoikeudellinen yksikkö. Haastattelu 22.04.2013.

Nummikoski, S. 2013. Sosiaalipalveluiden johtaja. Hyvinkään kaupunki. Haastattelu 25.03.2013.

Tammela, S. 2013. Palautetta riskienarviointimenetelmästä. Sähköposti 28.8.2013. Tulostettu 29.8.2013.

Taulukot

Taulukko 1 Riskimatriisi	21
--------------------------------	----

Liitteet

Haastattelukysymykset

Olosuhdeselvitysten taustat

- Paljonko vuositasolla tehdään olosuhdeselvityksiä?
- Mitä niiden taustalla pääsääntöisesti on?

Selvitystyö käytännössä

- Kuinka kauan yhden selvityksen tekeminen kestää?
- Tehdäänkö selvitys yksin vai ryhmässä?
- Onko olemassa jotain ohjeistusta tai valmista pohjaa, jonka mukaan selvitystyö tehdään?
- Mistä kaikkialta tietoa perheen tilanteesta haetaan?
- Kuinka usein huoltajia tavataan? Entä lapsia?
- Tavataanko huoltajat erikseen vai yhdessä? Entä lapset?
- Tuleeko selvitystyöntekijöille automaattisesti tieto, jos vanhemmilla esim. rikostaustaa tai mielenterveyden ongelmia vai täytyykö erikseen ”osata kysyä”?

Väkivallan tunnistaminen ja ilmaiseminen

- Saavatko selvitystyöntekijät minkäänlaista erityiskoulutusta väkivallan tunnistamiseksi?
- Ovatko väkivallasta aiheutuvat oireet tuttuja?
- Mitkä ovat selkeimmät merkit, jotka saattavat tarkoittaa lapsen joutuneen väkivallan uhriksi?
- Mitkä tekijät perheissä tai huoltajissa ovat sellaisia, jotka saattavat altistaa käyttämään väkivaltaa lasta kohtaan?
- Mitkä oireet ja taustatekijät ovat sellaisia, että nk. hälytyskellojen pitäisi soida?
- Miten epäily väkivallasta kirjataan vai kirjataanko ollenkaan?

VAAROJEN TUNNISTAMINEN (A)

Vaarojen tunnistaminen koostuu sekä lapsen oireiden (A) että huoltajien/perheen taustatekijöiden tunnistamisesta (B).

Merkitse jokaiseen kohtaan rasti ruutuun (KYLLÄ / EI) ja tarpeen mukaan rasti tai muu muistiinpano kohtaan "VAATII ERITYISTÄ HUOMIOTA", jos arvioit oireen olevan vakava ja vaativan hoitoa tai lisäselvitysten (esim. lastensuojelutarve) tekoa. Laske saadut pisteet yhteen ja syötä ne riskienarviointitaulukkoon.

PISTEET	LAPSEN OIREHDINTA	KYLLÄ	EI	VAATII ERITYISTÄ HUOMIOTA
10	Itsetuhoisuus			
10	Depressio			
10	Aggressiivisuus			
5	Karttaa fyysistä kontaktia			
5	Ahdistuneisuus			
5	Tunnehäiriöt			
5	Osoittaa aikuismaista huolehtivaisuutta			
5	Syömishäiriö			
5	Kyvyttömyys leikkiä			
5	Tuhoisat leikit			
5	Itsetunto-ongelmat			
4	Ripustautuvaisuus			
4	Levottomuus			
4	Alistuvuus			
4	Psykosomaattiset ongelmat			
4	Välinpitämättömyys			
2	Heikot kognitiiviset taidot			
2	Puutteellinen katsekontakti			
2	Arkuus			
1	Passiivisuus			
1	Ylikiltteys			
1	Unihäiriöt			
1	Kastelu			

Pisteitä yhteensä _____ /100.

Muuta huomioitavaa:

Apukysymyksiä: Milloin oirehdinta alkanut? Miten ilmenee? Missä tilanteissa? Mistä todennäköisimmin aiheutuu (juuri nimenomaisessa tapauksessa)? HUOM! Oireita tunnistettaessa on huomioitava aina lapsen synnynnäinen temperamentti, luonteenpiirteet ja muut tilanteeseen mahdollisesti vaikuttavat asiat.

VAAROJEN TUNNISTAMINEN (B)

Merkitse jokaiseen kohtaan rasti ruutuun (KYLLÄ / EI) ja tarpeen mukaan rasti tai muu muistiinpano kohtaan "VAATII ERITYISTÄ HUOMIOTA", jos arvioit oireen olevan vakava ja vaativan hoitoa tai lisäselvitysten tekoa. Laske saadut pisteet yhteen ja syötä ne riskienarviointitaulukoon.

PISTEET	HUOLTAJIEN / PERHEEN TAUSTATEKIJÄT	KYLLÄ	EI	VAATII ERITYISTÄ HUOMIOTA
15	Parisuhdeväkivalta			
15	Päihdeongelmat			
15	Hoitamattomat mielenterveysongelmat			
15	Huoltajan/huoltajien rikollinen tausta			
5	Huoltajan/huoltajien lapsuudessa koetut väkivalta- ja laiminlyöntikokemukset			
5	Syrjäytynyt elämäntapa			
5	Kaoottinen elämäntapa			
5	Autoritaarinen kasvatuskulttuuri ja kurinpito			
5	Perheen aikaisempi lastensuojelutausta			
3	Tunnekyllmyys			
3	Huonot asumisolosuhteet			
3	Suuri lapsiluku			
2	Vanhempien nuori ikä			
2	Työttömyys			
1	Suppea sosiaalinen verkosto			
1	Matala koulutustaso			

Pisteitä yhteensä _____ / 100.

Muuta huomioitavaa:

Apukysymyksiä: Milloin alkanut? Miten ilmenee? Missä tilanteissa? Onko apua tarjottu ja onko se otettu vastaan? Mitä pahimmillaan voi aiheuttaa lapselle (nimenomaisessa perheessä)?

Huom. Sekä kohdassa (A) ja (B) sosiaalitoimen tulkinnat pohjautuvat heidän omaan näkemyksiinsä ja ammattitaitoonsa sekä viranomaisilta että muilta tahoilta (neuvola, päiväkotitoimi, koulu ym.) saatuihin tietoihin. Sosiaalitoimi ei itse tee suoranaista diagnosointia.

FYYSISEN VÄKIVALLAN RISKIEN ARVIOINTI

Syötä VAAROJEN TUNNISTAMINEN -lomakkeista saadut pistemäärät oikeille paikoilleen ja tulkitse riskin suuruus.

Esimerkki: Jos lapsella on oireita yhteensä 10–29 pisteen verran, on todennäköistä, että hän on joutunut jonkin asteisen *fyysisen väkivallan uhriksi. Kuitenkin, jos huoltajien / perheen taustatekijöistä tulee 1-4 pistettä, uhriksi joutuminen on epätodennäköistä. Tässä tapauksessa laitetaisiin rasti ylimmän rivin keskimmäiseen sarakkeeseen, jolloin riskitaso on 2 eli riski on merkittävä syystä, että lapsi kärsii niin monenlaisista oireista.

Jos jompikumpi sarake on ”Erittäin todennäköinen”, riski on sietämätön ja vaatii toimenpiteitä.

*Fyysinen väkivalta pitää sisällään **aktiivisen pahoinpitelyn, kuritusväkivallan** sekä **hoidon laiminlyönnin**.

Lapsen oireet		Epätodennäköinen (1-9 pistettä)	Todennäköinen (10–29 pistettä)	Erittäin todennäköinen (30 pistettä tai enemmän)
Huoltajien / perheen taustatekijät	Epätodennäköinen (pisteitä 1-4)	1	2	3
	Todennäköinen (5-14 pistettä)	2	2	3
	Erittäin todennäköinen (15 pistettä tai enemmän)	3	3	3

1 = vähäinen riski, 2 = merkittävä riski, 3 = sietämätön riski

Riskienarviointiprosessin jälkeen riskin suuruudesta riippuen sosiaalitoimen tulee harkita vakavasti lastensuojeluilmoituksen tai muiden toimenpiteiden suorittamista.